

Мер Шалев
Момчето с гълъбите

Colibri

*Книгата се издава с подкрепата на Посолството
на Държавата Израел в София и на Израелския
институт за превод на литература от иврит.*

Посолство на Израел
СОФИЯ

Книга Естир 1:22

„...и на всеки народ според езика му...”

BOOK OF ESTHER I :22

וְעַל-כֵּן לְכָל־עַם
וְעַל-כֵּן לְכָל־עַם
וְעַל-כֵּן לְכָל־עַם
וְעַל-כֵּן לְכָל־עַם
וְעַל-כֵּן לְכָל־עַם

“and to every people after their language”

МЕИР ШАЛЕВ

Момчето
с гълъбите

Превела от иврит
Емилия Юлзари

ИК „Колибри“
2016

Meir Shalev

A PIGEON AND A BOY

© Meir Shalev, 2006

© Емилия Юлзари, *превод*

© Дамян Дамянов, *художник на корицата*

ИК „Колибри“, 2016

ISBN 978-619-150-926-3

На Зоар и Михаел

Първа глава

1

– И тогава изведнъж – каза възрастният американец с бялата риза – над целия този ад излетя гълъб.

Настъпи тишина. Неочакваният му иврит и излетелият от устата му гълъб озадачиха всички ни. Дори и тези, които не разбраха думите му.

– Гълъб ли? Какъв гълъб?

Мъжът, едър и загорял както само американците могат да бъдат едри и загорели, обут в мокасини и с бяла лъвска грива, увенчаваща главата му, посочи към камбанарията на манастира. Е, изминало много време, но той все още помнел някои подробности от битката тук.

– И вече никога няма да ги забравя – заяви. – Не само умората и страха, не само победата, която изненада и двете страни.

После добави:

– Но и някои дребни подробности, чието значение човек проумява едва по-късно. Ето например в камбаната на манастира от време на време попадеше случаен или съвсем целенасочен куршум, точно там, в тази камбана. И тя отново и отново издаваше пронизителен и странен звън, който заглъхваше и уж изчезваше, ала всъщност още дълго отекваше в мрака.

– А гълъбът?

– Беше странен звук, първоначално остър и висок, сякаш и камбаната беше изненадана, а после звънът се отдалечаваше и отслабваше – също като стон на тежко ранен, който все още не е издъхнал. И така до следващия куршум.

А тогава едно от нашите ранени момчета каза: „Камбаните са свикнали да получават ударите отвътре, а не отвън“.

Американецът се усмихна на себе си, като че ли едва сега беше осъзнал смисъла. Проблеснаха зъбите му, и те прекалено бели, каквито имат само възрастните американци.

– Но какво е станало с гълъба? И що за гълъб е бил?

– *Homing pigeon*. Пощенски гълъб, деветдесет и девет процента беше пощенски гълъб на „Палмах“¹. Битката продължи цялата нощ, а на сутринта, два-три часа след като слънцето изгря, изведнъж го видяхме да излита и да се издига в небето.

Ивритът, на който американецът бе заговорил без никакво предупреждение, беше добър въпреки акцента, но английското *homing pigeon* прозвуча по-изразително и по-достоверно от „пощенски гълъб“, пък бил той и на „Палмах“.

– А откъде знаете?

– Изпратиха ни гълъбовъд. Така го наричаха. Специалист по гълъбите, носеше дори малък кафез на гърба си. Може той да е успял да го освободи, преди да го убият, а може клетката да се е строшила и така гълъбът да е изхвърчал.

– Бил е убит? Как?

– Малко ли начини имаше да те убият тук? Трябваше само да избираш от какво да умреш – от куршум, от шрапнел, от попадение в главата, в корема, в голямата бедрена артерия. Понякога умираш на място, а друг път, след като те улучат, може и да поживееш още няколко часа.

Жълтите му очи ме пронизаха. Той се подсмихна.

– Представете си само – бяхме тръгнали да се бием, понесли пощенски гълъби, като че ли се намирахме в Древна Гърция...

¹ Доброволни отряди за защита на еврейските селища от въоръжените нападения на арабите. Активно участват във Войната за независимост (1948–1949), когато току-що провъзгласената държава Израел е нападната от армиите на пет арабски държави. – Б. пр.

Тогава изведнъж над целия този ад бойците забелязали гълъба. Той се появил сред валмата пушек, пробил прашната пелена, извисил се и отлетял. Над хриповете и крясъците, над съскащите шрапнели в хладния въздух, над невидимите трасиращи куршуми, над взривовете от гранатите и лая на картечницата, над грохота на оръдията.

На вид съвсем обикновен гълъб. Синкавосив, с червени крачета, с две тъмни ивици, също като на талит¹, които украсяват крилата. Гълъб като гълъб, подобен на хиляди други. Само ухото на специалист би могло да различи мощния замах на крилата, два пъти по-силен от този на обикновен гълъб. Само очите на познавач биха могли да обърнат внимание на широката изпъкнала гръд, на клюна, спускащ се по права линия от челото, и на характерната светла възглавничка там, където човката се съединява с главата. Само любящо сърце би могло да усети и да поеме в себе си цялата мъка, натрупала се в душата на тази птица, но тъкмо мъката щеше да ѝ посочи пътя и да ѝ вдъхне сили. Очите му вече се замъгляват, ушите му вече заглъхват, сърцето му е пусто и окаменяло. Останали са единствено копнежът и последното му желание – у дома!

Там нагоре, над кръвта, над огъня и над палмите, над ранените, чиято плът вече е надупчена, разкъсана, обгорена, бездиханна. Над онези, чиито тела още не са се предали, но душите им са угаснали. Над мъртвите, които след много години, със смъртта на хората, запазили ги дотогава в спомените си, щяха повторно да умрат.

Нагоре. Високо над всичко това тук. Далече от това тук. Докато стрелбата се превърне в слаб пукот, крясъците стихнат, вонята се разпръсне и пушекът изчезне, докато мъртвите си заприличат и се превърнат в обща маса, а живите се отделят от тях и тръгнат всеки по пътя

¹ Обредно молитвено покривало във формата на правоъгълен шал с две черни или тъмносини ивици и с ресни в ъглите. – Б. пр.

си, все още непроумяващи – с какво го заслужихме? А нима падналите пред тях другари се бяха провинили в нещо? Още един бърз поглед встрани и – у дома! По права линия, както пощенските гълъби се прибират вкъщи. Сърцето тръпне, но е изпълнено с решимост. Златистите очи са уплашени, но зениците са широко отворени и не изпускат нито една важна подробност наоколо. Клепачите са притворени, за да ги предпазят от блясъка и прахта. Късата закръглена опашка е украсена с още една ивица – доказателство за древна дамаска порода. Малката кръгла глава е изпълнена с копнеж и спомени: гълъбарник, клетка, гукането на самец, топъл мирис на гнездо и люпилня. Ръката на млада жена се протяга над хранилката, семената в кутията потропват и го зоват, погледът сари по небето и го очаква, думите „кът-кът-кът“ го приканват да кацне.

– Не само аз, всички го видяхме – продължи възрастният американец. – Но изглежда, че и онези другите го видяха. За миг всички оръжия замлъкнаха – и нашите, и техните. Нито едно дуло не изгърмя, нито една граната не избухна, виковете секнаха и стана толкова тихо, че дочухме плясъка на крилата му във въздуха. И за миг всички погледи и сочещи пръсти го последваха натам, накъдето и ние се стремяхме с все сила – към дома. Да се върнем у дома.

Мъжът бе силно развълнуван. Закрачи насам-натам. Прокара пръсти през гъстите бели кичури на гривата си.

– Такъв е той. *Homing pigeon*. Това е всичко, което иска, и всичко, което умее. Издигна се, отказа се от кръга, който според наръчниците пощенските гълъби правят, преди да поемат в правилната посока, и незабавно излетя. Като стрела, пусната натам, на северозапад, ако не се лъжа, да, според часовника и слънцето беше натам. Право натам. И няма да повярвате колко бързо изчезна.

За секунди. Толкова е тъгувал и бързал да се прибере. Уж беше тук, а вече го няма. Ръката, която го бе държала, се отпусна, но погледът все още го следи, камбаната

още трепти и отказва окончателно да издъхне. Тя издава последните звуци, които се стичат и сбират в далечно-то море на тишината, а неговото сивосинкаво оперение потъва, слива се със сивосинкавия хоризонт и изчезва. Там долу пръстите се върнаха на спусъците, очите се прицелиха, дулата отново забоботиха, а устите зейнаха да стенат, да въздишат, да крещят и да ловят последната глътка въздух.

Сега мъжът се обърна към приятелите си, премина на американски английски и взе да описва, да обяснява, да сочи: „Ей там някъде зад боровете“ и „Точно тук“. Разказа за иракския бронетранспортър, „който се разпореждаше тук като господар, имаше картечница и оръдие“. Разпери ръка като щедър домакин: „Ей там на покрива на онази къща на ъгъла аз лежах с картечницата. А в отсрещната къща бе залегнал снайперистът, който ме простреля“.

С неочаквана за възрастта си пъргавина той се наведе, запретна крачола, посочи два светли белега между коляното и глезена си.

– Ето тук, малката е входната, а голямата е изходната рана от куршума. Нашият сапър ме свали на гръб, изкатери се на покрива да ме смени и мигом го улучи снаряд от минохвъргачка.

Върна се към иврита, предназначен само за мен.

– Беше по-едър и по-як от мен. Истински здравеняк. Горкият. Снарядът просто го разкъса на две и той умря на мига.

Продължи да говори и да разказва, пусна на воля спомените, които толкова дълго бе държал заключени в себе си. Нека поемат малко въздух, нека се разкършат. Да видят пак мястото, където са възникнали, да поспорят и сравнят кой и как се е променил. Кой от тях въобще не е бил там. Кой е достоен да остане и на кого му е време вече да изчезне.

– А онова момче с гълъбите? – върнах се на своето. – Гълъбаря, за когото споменахте? Казахте, че бил убит. Видяхте ли къде точно е станало?

Очите му – жълти лъвски очи – отново се втренчиха в мен. Едра загоряла ръка се отпусна върху рамото ми, другата едра загоряла ръка се вдигна и посочи. Беше покрита със старчески петна, с грижливо подрязани нокти, скъп сребърен водоустойчив часовник украсяваше китката, белият изгладен ръкав бе запретнат. Ръка, която лесно можеш да си представиш как стиска приклада на пушката, гали внучето по главата, удря по масата и умело обгръща женски талии и хълбоци.

– Ей там.

Внезапно от него ме лъхна топла и доброжелателна сила, очите му гледаха бащински, ръката беше като бащинска ръка, плъзгаща се от главата към рамото, за да направлява, да вдъхва кураж и да осигурява подкрепа.

– Къде там? Покажете ми по-точно.

Той сведе побелялата си глава – така всички високи хора говорят с ниски като мен.

– Ей там, между полянката и онези деца, които се люлеят на люлките. Виждате ли? Там имаше малка каменна постройка, два на два метра, не повече, нещо като склад за градинарски сечива. Всички ние се бяхме струпали във вътрешния двор и стаите на манастира, а останалите от втора рота се бяха укрили ей в онова здание, отатък уличката, защото бронетранспортърът покосяваше всеки, който си показаше носа навън. Но един дявол знае как и защо оня гълъбар бе излязъл, някак се бе вмъкнал в онази постройка и там го намерихме, когато всичко свърши.

3

Не можех да остана повече на онова място. Събрах всички в „хипопотама“ – така жена ми наричаше големия шевролет „Събърбан“, който ми бе купила – и се спуснахме към Немската колония¹.

¹ Квартал в Йерусалим, основан от немски заселници през 70-те години на XIX в. – Б. пр.

Едва тогава усетих колко съм изморен. Понякога малката група създава повече главоболия от пълен автобус с туристи. Започнахме днешния ден в Тел Авив, продължихме към кибуца Хулда, където им разказах за военния конвой, наречен със същото име, спряхме за лека закуска със сандвичи в наблюдателницата на хълма Арел, спуснахме се и после се изкачихме по пътя за джипове и по така наречения „Бирмански път“¹ към хребета и някогашните позиции на кръстовището Шаар Агай, а там последваха нови обяснения от нови наблюдателни площадки.

После ги откарах на мемориала в кибуц Бейт Анавим, оттам вече продължихме нагоре към Йерусалим, към манастира „Сен Симон“ и ето ти изненада – най-старият от шестимата американци, които развеждам и просвещавам (сенатор, придружен от секретаря и съветника си, и трима бизнесмени, всички те гости на Министерството на външните работи), се оказа, че е бил в „Палмах“ и е участвал тъкмо в това сражение, което се бях опитал да им опиша. И друга още по-голяма изненада – този пощенски гълъб, който внезапно бе излетял от гънките на паметта му.

– Познавахте ли го? – попитах.

– Кого?

– Онзи гълъбар, за когото разказвахте.

Лицето му изгълни огледалото за обратно виждане на „хипопотама“.

– Не съвсем. Той не беше от нашите бойци. Дойде при нас като свързочник, отговаряше за гълъбарника на бригадата. Казваха, че бил голям специалист, занимавал се с гълъби от дете.

Очите му не се отместиха, а се впиха в мен като бодли на каперсов храст.

– Дори името му вече не помня. Много мои другари загинаха, а и толкова години минаха оттогава.

¹ Планински път, прокаран по време на Войната за независимост от селището Хулда до обсадения от арабите Йерусалим (по аналогия с прокарания от англичаните път през Бирма по време на Втората световна война). – Б. пр.

На светофара срещу гробището на Немската колония завих наляво. Улицата беше пълна с автомобили и хора, колата едва пълзеше, аз се възползвах от положението, за да изложа пред гостите стоката си: рефаими¹, филистимляни, англичани, немци. „И обърнете внимание, господа, над вратите са гравирани цитати от Библията. Там е старата железопътна гара на Йерусалим, сега вече не работи, но когато бях дете, оттук пътувахме с майка ми за Тел Авив. И няма да повярвате – влакът бе теглен от парен локомотив.“

Влакът бавно потропваше и поскърцваше по железните завои на пролома. Помня малките спретнати лехи на арабите от другата страна на тогавашната граница, сапунената пяна, бликаща от канализацията. Вятърът разнасяше сажди от локомотива, а ти ги отгърсваше от косата си и се радваше: „Отиваме си у дома, в Тел Авив...“.

Мирис на хляб, на твърдо сварено яйце и домат – храната, която винаги вземаше за из път – отново изпълва ноздрите ми. Челото ми се бърчи (както и сега, когато пиша тези редове) в очакване на неизменната ни игра – ти ме чукваше с твърдото яйце, казваше „бам!“ и се смееше. Стрясках се всеки път, а ти всеки път избухваше в смях. Пръстите ти шумоляха с парчето хартия, когато взимаша щипка сол, за да поръсят храната. Винаги тананикаше онази песничка: „Влакът си надува свирка – така пееше: „си надува“ – и ако не седнеш, оставаш на тази спирка...“.

И усмивката ти, която ставаше все по-широка, колкото повече се отдалечавахме от Йерусалим. Усмивка на радост и задоволство – у дома, в Тел Авив.

Да, те ми вярват. А защо не? Екскурзията е организирана превъзходно. Сандвичите, кафето и соковете ни чакат готови на предварително определените места и точно в уговорения час, а това прави достоверни и реални обясненията и спомените на екскурзвода. Ето и сега на терасата на Синематеката са налице запазената маса,

¹ Според Библията – великани, живели някога в Ханаан. – Б. пр.

обещаният залез и прекрасният изглед. „Това е планината Сион, а там е гробът на цар Давид, ако някой се интересува от подобни места и истории. Там долу е Султанският басейн и на главния път има сабил¹ за уморените и жадните.“

Ето там са Моавските планини, позлатени от последните слънчеви отблясъци. „Да, съвсем наблизко, само да протегнеш ръка и сякаш можеш да ги докоснеш. Някога там на връх Нево се е спрял Моисей и е гледал насам. И той е мислел, че е съвсем близо, но се оказало, че е чак от другата страна.“

– Може би в това се състои вашият проблем – отбеляза един от бизнесмените от групата, облечен в смешен елек, целият отрупан с джобове. Такива обичат да носят туристите и чуждестранните журналисти, когато посещават Близкия изток. – Тук всичко е толкова малко, близко и нагъсто, че от което и място да погледнеш, виждаш още много други места.

А екскурзоводът – това съм аз, мамо, да не си забравила и да се объркаш – отвърна:

– Така е. – И дори го похвали: – Напълно сте прав.

Наистина всичко е малко и прекалено гъсто населено с хора, събития и спомени.

– Съвсем по еврейски, бих казал.

И той, екскурзоводът, забърка в един кюп история и етимология, достоверност и измислица, показа им дефилето на Геена, разказа им за Йерусалимския кинофестивал и за гробището на караимите², и за жестокия култ към Молох. („Кой от вас поръча айскафе?“) И как невръстните дечица пищели върху жертвеника.

На свечеряване откарах малката група и багажа си в най-скъпия йерусалимски хотел – „Кинг Дейвид“. Там с гостите щеше да вечеря важен депутат – „и то от опо-

¹ Каменна чешма (ар.). – Б. пр.

² Секта, отхвърлила Талмуда и отделила се от юдаизма през VIII век. Караимите се погребват в отделни гробища. – Б. пр.